

VÄSTERHANINGE CENTRUM – I SLUTET PÅ 1940-TALET

Av Lars Olof Persson (artikeln skriven 1999)

Foto från kyrktornet, slutet på 40-talet

Det nuvarande Västerhaninge Centrum firar i år 30-årsjubileum. Av den tidigare centrumbebyggelsen från förra sekelskiftet finns det idag ingenting kvar. Det kan därför vara på sin plats att påminna om några av de miljöer och människor som präglade området kring stationen för låt oss säga 40- 45 år sedan.

Vet ni att Västerhaninge centrum vilar på resterna av Nordéns gamla golfbana? Det var en ganska bra 18 håls minigolf. Där fanns en bana med väderkvarn och en annan med ett vitmålat bildäck där bollen skulle fara runt ett helt varv. Och det slamrade i plåtrattarna när någon fick in en fullträff. Det sista hålet, det 18:e, ledde rakt in i Nordens kiosk och där försvann bollen för gott med en dov duns.

Antagligen arrenderade Norden den där glesa tallungen av kommunen. Det kan knappast ha varit kyrkans mark. Kyrkorådet skulle nog inte ha gått med på en golfbana så där nära kyrkogården.

Sommartid var Nordens golfbana det enda nöje som fanns. Det var på 50-talet, kanske en bit in på 60-talet. På vintrarna var det ju bio uppe i Bygdegården. Onsdagar och söndagar. "Åsa-Nisse på hal is" och "Flygsoldat Bom" och "Medan staden sover". Förspelen handlade nästan alltid om bävrarnas liv i Kanadas vildmarker. I bästa fall var det något tecknat.

Vem kan det ha varit som valde filmer åt Västerhaningeborna på den tiden. Kanske var det Börjesson själv, han som körde biografmaskinen. Han var nog förtjust i Åsa-Nisse.

Inget riktigt centrum

Något riktigt centrum fanns det inte på den tiden. Man hade ännu inte förstått vitsen med att tränga ihop 18 olika butiker på en yta stor som en minigolfbana. Affärerna låg i stort sett där innehavaren råkade bo. Mjölkkaffären låg i en källare borta vid Villavägen. Dit fick man cykla med sin hämtare: en stor galvaniserad hämtare för sötmjölken och en liten för grädden. En del hade skaffat sig en sorts kombinerad hämtare, där den lilla gräddflaskan var inbyggd i locket på den större.

Men många gick över till Krongrädde. Man började köpa margarin i stället för runmärkt smör. Och snart kom mjölken färdigtappad i glasflaska från mejeriet. Först kom de genomskinliga flaskorna och snart därefter de bruna. När förändringarna väl kommit igång var det som om de aldrig ville hejda sig. Konsum stavade sig ännu med ett blygsamt litet "k" i början. Ni minns kanske än de där blekgröna konsumbokstäverna i relief på det där stora smuts gula funkishuset nere vid Stationsvägen? Och där bakom en förvuxen granhäck till skydd för snålblåsten från Nedersta gårde. Det fanns gott om granhäckar i 50-talets Västerhaninge. Risiga förvuxna granhäckar fulla med skator. Granhäckar som utestängde snålbläst och nyfikna grannar.

Rejåla tråkåkar

Där nere vid Stationsvägen låg det i alla fall några affärer. Konsum, Apoteket och Lilla Hedlunds. Stora, rejåla tråkåkar. Tänk er en försommardag för 40-45 år sedan! Utanför Lilla Hedlunds står kanske Tippen Cederblad och säljer strömming direkt från sin paketmoped. Blåblusen spänner hårt över hans bastanta mage. Flugorna surrar över fisklådorna. Inne i affären är det lite köbildning. Om man inte hittar vad man söker här, så är det bara att åka upp till Stora Hedlunds i Norrskog. Det huset står faktiskt kvar än idag. Den närmaste vägen dit är förbi svängkorsen. Minns ni än de stora svängkorsen av trä vid järnvägsövergången mellan gamla och nya idrottsplatsen? Om man var skicklig så kunde man ta sig förbi dem utan att stiga av cykeln. Men det var förbjudet. Förmodligen stod det en skylt där: Cyklar må ledas.

Vi vandrar vidare...

Men låt oss fortsätta upp mot Tungelstavägen denna junidag för inte så förfärligt länge sedan. Där till vänster skymtar Granebo Vårdhem med sin stora fruktträdgård bakom den obligatoriska granhäcken. Aldrig fick man riktigt klart för sig hur det såg ut därinne. Men någon varm sommardag kunde man få se när Granebos pojkar släpptes ut på promenad. En ordnad grupp med gångliga eller förkrympta medelålders småpojkar i urvuxna kostymer. Så beskedliga de verkade, dessa Västerhaninges hemliga söner.

Solen skiner på stationsplanen i början av juni och det luktar varm tjära från godmagasinets lastbrygga på andra sidan spåren. Där står en tvåskärig blå traktorplog och en låda med 18 veckors unghöns som Ribbybönderna inte har hunnit hämta ännu.

Ute på perrongen står stinsen - det är väl Hüge, kantänka - och väntar på det försenade tåget från stan. Det skulle ha kommit redan 16.07. Vilka kan ha varit i stan en så'n här dag? Kanske pastor Landin har haft något ärende. Och alla läroverkspojkarna förstås.

Stationen var samhällets hjärtpunkt. Nynäsbanan var dess ryggrad. Man bodde på "ena sidan station" eller "andra sidan station" Om man behövde klippa håret måste man cykla över till andra sidan station.

Frisör Törnqvist bodde i en vit villa strax ovanför Granebo. När man leder cykel uppför den branta grusgången börjar Törnqvists hund att skälla. Det är en liten vit pudel. Inne i frisersalongen luktar det både hårvatten och nystekt strömming. Man hinner precis lagom slå sig ner i stålörsfåtöljen i vänthörnan och bläddra lite i Allers eller Levande Livet så kommer Törnqvist klampande nerför trappan från övervåningen. Han byter om till en ljusblå rock med kam i bröstfickan. Han sprutar litet parfymmerat vatten i kundens hår och säger att det förmodligen blir regn till natten. Sedan kammar han ner håret på alla sidor om huvudet och klipper det nästan rakt av. På den tiden hade nog alla karlar i Västerhaninge samma frisyra.

Den kvällen lyser det kanske på vindskontoret i det lilla röda kommunalhuset uppe vid Kyrkskolan. Där sitter väl kamrer Enqvist och tänker på kommunens framtid. Tänker på det nya kommunalhuset i tegel som man snart ska bygga mitt emellan Nordéns golfbana och Lilla Hedlunds. Ett riktigt modernt kommunalhus med sessionssal och Jordrukskassa och ett folkbibliotek med läsesal i källaren.

Enqvist sitter i ett moln av cigarrök bakom en trave med pärmor och kartrullar och tänker att på sikt får man väl riva dom här gamla träkåkarna: Lilla Hedlunds och Apoteket och Konsum. Och Nordéns golfbana. Det får bli ett Centrum i stället. Som i Vällingby.

Idag finns Enqvist inte längre kvar. Men Centrumet finns där. Och det nya kommunalhuset har för länge sedan blivit de gamla kommunalhuset. Vem minns längre att Nordén hade en golfbana med kiosk just där centrum ligger? Det 18:e hålet, som ledde rakt in i kiosken och där bollen försvann för gott, befann sig just där Handelsbankens nattfack finns idag. Eller precis i närheten.

Denna artikel är tidigare publicerad
i Gillets medlemsblad
**GLIMTAR FRÅN
HANINGEBYGDEN (3/1999)**
samt i DN Syd